

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Факультет журналістики
Кафедра міжнародної журналістики

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-педагогічної
та навчальної роботи
 О.Б. Жильцов
« » 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основи фактчекінгу

для студентів

спеціальності	061 Журналістика
освітнього рівня	першого (бакалаврського)
освітньої програми	061.00.02 Реклама і зв'язки з громадськістю 061.00.03 Видавнича справа та редагування

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Код ЄДРПОУ 45307966
Програма № 1883/25
Начальник відділу моніторингу якості освіти

(підпис) (підписи ініціали)
« » 20

Київ – 2025

Розробник:

Жугай Віталій Йосипович, кандидат філологічних наук, доцент кафедри міжнародної журналістики

Викладач:

Жугай Віталій Йосипович, кандидат філологічних наук, доцент кафедри міжнародної журналістики

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри міжнародної журналістики Факультету журналістики

Протокол від «27» серпня 2025 року № 1

Завідувач кафедри _____ Віталій ТЕРЕЩУК

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми 061.00.02 Реклама і зв'язки з громадськістю

_____ . _____ . 2025 р.

Гарант освітньої програми _____ Маргарита НЕТРЕБА

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми 061.00.03 Видавнича справа та редагування

_____ . _____ . 2025 р.

Гарант освітньої програми _____ Віктор ШПАК

Робочу програму перевірено

_____ . _____ . 2025 р.

Заступник декана _____ Роксолана ДЬЯЧЕНКО

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (_____). «__» _____ 20__ р., протокол №__

на 20__/20__ н.р. _____ (_____). «__» _____ 20__ р., протокол №__

на 20__/20__ н.р. _____ (_____). «__» _____ 20__ р., протокол №__

на 20__/20__ н.р. _____ (_____). «__» _____ 20__ р., протокол №__

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання
	денна
Вид дисципліни	вибіркова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Загальний обсяг кредитів / годин	4 / 120
Курс	3
Семестр	5
Кількість змістових модулів з розподілом	2
Обсяг кредитів	4
Обсяг годин, в тому числі:	120
<i>Аудиторні</i>	56
<i>Модульний контроль</i>	8
<i>Семестровий контроль</i>	0
<i>Самостійна робота</i>	56
Форма семестрового контролю	залік

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни є формування у студентів теоретично систематизованих та емпірично аргументованих знань щодо здійснення фактчекінгу для забезпечення якісного рівня медійних матеріалів, підвищення медіаграмотності споживачів медійної продукції та протидії дезінформаційним операціям та пропаганді Росії.

Завдання:

- ознайомити студентів з основними поняттями в царині фактчекінгу;
- охарактеризувати основні методи й інструменти фактчекінгу;
- розкрити роль міжнародних спеціалізованих медійних та неурядових організацій фактчекінгової діяльності;
- сформувати навички роботи з інструментами фактчекінгу та міжнародними інформаційними ресурсами.

Програму навчальної дисципліни «**Основи фактчекінгу**» укладено згідно з вимогами кредитно-модульної системи організації навчання. Програма визначає обсяги знань, які повинен опанувати студент, алгоритму вивчення навчального матеріалу з дисципліни, необхідне методичне забезпечення, складові й технологію оцінювання навчальних досягнень студентів.

Дисципліна спрямована на формування таких **компетентностей**:

загальні:

- **ЗК02.** Здатність до розумінні предметної області та розуміння професійної діяльності;
- **ЗК05.** Навички використанні інформаційних і комунікаційних технологій;
- **ЗК07.** Здатність працювати в команді;
- **ЗК09.** Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

фахові:

- **СК01.** Здатність застосовувати знання зі сфери соціальних комунікацій у своїй професійній діяльності;
- **СК02.** Здатність формувати інформаційний контент;
- **СК03.** Здатність створювати медіапродукт;
- **СК05.** Здатність ефективно просувати створений медійний продукт;
- **СК06.** Здатність до провадження безпечної медіадіяльності.

3. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти мають оволодіти знаннями про:

- основні поняття, терміни та категорії, що належать до методів та інструментів фактчекінгу;
- найвідоміші фактчекінгові організації;
- найвідоміші приклади світових фактчекінгових операцій;
- міжнародні ресурси для перевіряння інформації;
- вітчизняні ресурси для перевіряння інформації.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні вміти:

- ефективно працювати з інструментами фактчекінгу;
- вміти користуватися міжнародними та вітчизняними ресурсами фактчекінгу;
- працювати з ресурсами документної інформації міжнародних інституцій;
- аналізувати дані міжнародних баз, індексів, рейтингів, бібліотек, пошуковими системами тощо;
- проводити аналіз стрічок новин дипломатичних представництв та засобів масової інформації з точки зору достовірності інформації;
- готувати на підставі зібраних даних аналітичні та презентаційні матеріали.

У процесі вивчення дисципліни формуються такі програмні результати:

- **ПРН-1.** Пояснювати свої виробничі дії та операції на основі отриманих знань;
- **ПРН-3.** Оцінювати свій чи чужий інформаційний продукт, інформаційну акцію, що організована й проведена самостійно або разом з колегами;
- **ПРН-6.** Планувати свою діяльність та діяльність колективу з урахуванням цілей, обмежень та передбачуваних ризиків;
- **ПРН-8.** Виокремлювати у виробничих ситуаціях факти, події, відомості, процеси, про які бракує знань, і розкривати способи та джерела здобування тих знань;
- **ПРН-10.** Оцінювати діяльність колег з точки зору зберігання та примноження суспільних і культурних цінностей і досягнень;
- **ПРН-13.** Передбачати реакцію аудиторії на інформаційний продукт чи на інформаційні акції, зважаючи на положення й методи соціально комунікаційних наук;
- **ПРН-15.** Створювати грамотний медіапродукт на задану тему, визначеного жанру, з урахуванням каналу поширення чи платформи оприлюднення;

- **ПРН-17.** Розміщувати оперативну інформацію про свій медіапродукт на доступних інтернет-платформах;
- **ПРН-18.** Використовувати необхідні знання й технології для виходу з кризових комунікативних ситуацій на засадах толерантності, діалогу й співробітництва.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів, тем	Розподіл годин між видами робіт					
	Усього	Аудиторні				Самостійна
		Лекції	Семінарські	Практичні	Лабораторні	
Змістовий модуль 1. Фактчекінг як вид журналістської діяльності						
Тема 1-1. Поняття фактчекінгу. Виникнення явища фактчекінгу. Найвідоміші приклади діяльності фактчекерів	26	2			8	16
Тема 1-2. Методи та інструменти фактчекінгу	30	2			12	16
<i>Модульний контроль</i>	4					
Разом	60	4			20	32
Змістовий модуль 2. Ідентифікація фактів. Успішні практики						
Тема 2-1. Аналіз успішних прикладів з новітньої історії фактчекінгу	20	2			10	8
Тема 2-2. Фактчекінг у висвітленні політичної тематики	18	2			8	8
Тема 2-3. Фактчекінг та протидія дезінформації	18	2			8	8
<i>Модульний контроль</i>	4					
Разом	60	6			26	24
УСЬОГО	120	10			46	56

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1

Фактчекінг як вид журналістської діяльності

Тема 1-1. Поняття фактчекінгу. Виникнення явища фактчекінгу. Найвідоміші приклади діяльності фактчекерів

Історія виникнення поняття. Об'єкт дослідження фактчекінгу. Подібне та відмінне між фактчекінгом та журналістським розслідуванням. Джерела інформації та бази даних для перевірки фактів.

Інформаційно-аналітичні продукти фактчекінгу.

Вердикт, як результат фактчекінгу. Види вердиктів.

Рекомендовані джерела: основні — 1–6, додаткові — 7–15.

Тема 1-2. Методи та інструменти фактчекінгу

Публічні заяви, як основні об'єкти дослідження фактчекінгу. Джерела заяв. Найчастіше вживані методи перевірки фактів, заяв, тверджень. Способи спростування. Деталізація. Приклади. Записи та стенограми інтерв'ю. Делікатні теми: травми, зловживання тощо. Матеріали, що можуть стати предметом судового позову. Основні факти, числа та вимірювання, опитування, соціологія, статистика, цитати, поняття, аналогії, зображення, відео та аудіоматеріали. Історичні цитати та твердження.

Візуалізація фактчекінгових досліджень. Робота з цифровими даними. Трекінг динамічних даних. Рейтингування.

Рекомендовані джерела: основні — 1–6, додаткові — 7–15.

Змістовий модуль 2

Ідентифікація фактів. Успішні практики

Тема 2-1. Аналіз успішних прикладів з новітньої історії фактчекінгу.

Мережа фактчекерів Пойнтер-інституту. Розгляд прикладів й алгоритмів діяльності Factcheck.org, «Слово і діло», «VoxCheck», «Гра слів», «Без брехні», «Stop Fake», «Чесно», «Deutsche Welle».

Робота з відкрити джерелами. Історії успіху роботи OSINTерів. Подання офіційних запитів. Робота з документами. Джерела аргументації.

Експертні заключення, висновки.

Позиціонування особистої думки. Різниця між власною думкою та фактом.

Рекомендовані джерела: основні — 1–6, додаткові — 7–15.

Тема 2-2. Фактчекінг у висвітленні політичної тематики.

Критерії досліджуваних заяв (оригінальність, публічність, фактологічність, документальні підтвердження). Трактування політиком фактів, подій, причинно-наслідкових зв'язків. Визначення фактів, які можуть бути

перевіреними за допомогою відкритих джерел. Заява політика, яка оголошена публічно, зафіксована у публічному просторі й задокументована.

Приклади аналізу передвиборчих обіцянок та їх подальшого виконання.

Аналіз заяв політиків. Які є закликами до дій.

Рекомендовані джерела: основні — 1–6, додаткові — 7–15.

Тема 2-3. Фактчекінг та протидія дезінформації.

Фактчекінг у контексті протидії інформаційним операціям, пропаганді, дезінформації. Ознаки маніпулятивних заяв. Ознаки фейків. Інформаційні шуми, інформаційні цунамі, інформаційний тролінг, боти у дезінформаційних активностях, дезінформація та пранк, фейкові повідомлення. Створення навколо події інформаційного туману, забалакування, «множинність істин», створення стану невизначеності, розпачу та інформаційної ентропії. Як цим явищам протидіяти. Місце і роль фактчекера у процесах протидії інформаційним війнам.

Використання ШІ у дезінформації та використання ШІ у протидії дезінформації.

Стандарти журналістики та фактчекінг.

Рекомендовані джерела: основні — 1–6, додаткові — 7–15.

6. КОНТРОЛЬ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна кіл-ть балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	2	2	3	3
Відвідування лабораторних занять	1	10	10	13	13
Робота на лабораторному занятті	10	10	100	13	130
Виконання завдань для самостійної роботи	5	2	10	3	15
Виконання модульної контрольної роботи	25	2	50	2	50
Разом:		172		211	
Максимальна кількість балів: 383					
Розрахунок коефіцієнта: 383/100=3,83					

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії оцінювання

№ теми	Питання для самостійної роботи	К-ть годин	Бали
Змістовий модуль 1			
1-1	Підготувати журналістський фактчекінговий матеріал за результатами виконання практичних робіт за темою.	16	5
1-2	Підготувати вердикт щодо публічних заяв політика з точки зору фактчекера.	16	5
Змістовий модуль 2			
2-1	Підготувати журналістський матеріал за результатами виконання практичних робіт за темою.	8	5
2-2	Підготувати журналістський матеріал за результатами виконання лабораторних робіт за темою.	8	5
2-3	Підготувати журналістський матеріал за результатами виконання лабораторних робіт за темою.	8	5

Критерії оцінювання самостійної роботи

Бал	Критерій
5	студент засвоїв теоретичний матеріал, який винесений на самостійну роботу, застосування для оформлення результатів самостійної роботи не тільки рекомендованої, а й додаткової літератури та творчого підходу; чітко володіння понятійним апаратом, теорією; вміння використовувати їх для виконання конкретних практичних завдань, розв'язання ситуацій. Оформлення результатів самостійної роботи повинно бути логічним та послідовним.
3–4	студент засвоїв теоретичний матеріал з відповідної теми який винесений на самостійну роботу, та наявне вміння орієнтуватися в ньому, усвідомлене застосування знань для розв'язання практичних задач; за умови виконання всіх вимог, які передбачено для одержання максимальної оцінки, за наявності незначних помилок або не зовсім повних висновків за отриманими результатами. Оформлення виконаного завдання з самостійної роботи має бути послідовним.
1–2	студент не повністю засвоїв тему для самостійного опрацювання не досконало володіє основними поняттями та положеннями навчальної дисципліни, невпевнено орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, непереконливо відповідає, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність знань.
0	студент не опанував навчальний матеріал з відповідної теми для самостійного опрацювання, не знає основних понять і термінів наукової дисципліни, не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутнє наукове або логічне мислення.

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється за допомогою засобів комп'ютерного тестування. Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу змістового модуля.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи — максимум 25 балів за кожну модульну роботу.

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Форма проведення семестрового контролю — *залік*.

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- Методи усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда.
- Методи письмового контролю: модульне письмове тестування, підсумкове письмове тестування, реферат.
- Комп'ютерного контролю: тестові програми.
- Методи самоконтролю: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- систематичність відвідування занять;
- своєчасність виконання навчальних та індивідуальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних та індивідуальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності;
- виконання тестових завдань.

6.5. Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
Відмінно	90–100
Дуже добре	82–89
Добре	75–81
Задовільно	69–74
Достатньо	60–68
Незадовільно	0–59

7. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА КАРТКА ДИСЦИПЛІНИ

Разом: 120 год., з них: лекції — 10 год., лабораторні заняття — 46 год., модульний контроль — 8 год., самостійна робота — 56 год.

Модуль (назва, кількість балів)	Змістовий модуль 1 Фактчекінг як вид журналістської діяльності (147 балів)	
Тема	1-1	1-2
Теми лекцій	Поняття фактчекінгу. Виникнення явища фактчекінгу. Найвідоміші приклади діяльності фактчекерів (1 бал)	Методи та інструменти фактчекінгу (1 бал)
Теми лабораторних робіт	Всесвітні фактчекінгові організації. Мережі підтримки їх діяльності. (20+2 б.) Документні інформаційні системи міжнародних організацій (20+2 б.)	Використання публічних інструментів OSINT (20+2 б.) Використання спеціалізованих інструментів OSINT (20+2 б.) Найвідоміші фактчекінгові організації України. Приклади їхньої діяльності (20+2 б.)
Самостійна робота	(5 балів)	(5 балів)
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота 1 (25+25 балів)	

Модуль (назва, кількість балів)	Змістовий модуль 2 Ідентифікація фактів, успішні практики (114 балів)		
Тема	2-1	2-2	2-3
Теми лекцій	Аналіз успішних прикладів з новітньої історії фактчекінгу. (1 бал)	Фактчекінг у висвітленні політичної тематики (1 бал)	Фактчекінг та протидія дезінформації (1 бал)
Теми лабораторних робіт	Робота з базами даних (50+5 б.)	Ознайомлення з дослідження провідних західних та вітчизняних фактчекерів у сфері протидії дезінформації. Узагальнення їхніх підходів до роботи (40+4 б.)	Використання можливостей ІІІ у протидії дезінформації (40+4 б.)
Самостійна робота	(5 балів)	(5 балів)	(5 балів)
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота 2 (25+25 балів)		
Підсумковий контроль	ЗАЛІК		

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Базові

1. Бурячок В. Л. та ін. Інформаційний та кіберпростори : проблеми безпеки, методи та засоби боротьби: підручник / Державний університет телекомунікацій. Львів: Магнолія 2006, 2019. 447 с.
2. Вінічук І. М. Інтернет-технології та ресурси: навчальний посібник. К.: НАКККіМ, 2014. 172 с.
3. Муковський І. Т., Міщенко А. Г., Шевченко М. М. Інформаційно-аналітична діяльність в міжнародних відносинах: Навч. посіб. К.: Кондор, 2012. 224 с.
4. Fact-Checking and Debunking: A Best Practice Guide To Dealing With Disinformation. Riga: NATO Strategic Communications Centre of Excellence, 2021. URL: https://stratcomcoe.org/cuploads/pfiles/nato_stratcom_coe_fact-checking_and_debunking_02-02-2021-1.pdf
5. Facts not Fakes: Tackling Disinformation, Strengthening Information Integrity. Paris: OECD Publishing, 2024. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/03/facts-not-fakes-tackling-disinformation-strengthening-information-integrity_ff96d19f/d909ff7a-en.pdf
6. Journalism, fake news & disinformation: handbook for journalism education and training. Paris: UNESCO, 2019. 218 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000265552.locale=en>

Додаткові

7. Аналітика, експертиза, прогнозування: Монографія / Макаренко Є.А., Рижков М.М., Ожеван М.А. та ін. Київ: Наша культура і наука, 2003. 614 с.
8. Гігінз Е. МИ — BELLINGCAT Онлайн-розслідування міжнародних злочинів та інформаційна війна з Росією. Київ: Наш формат. 2022. 234 с.
9. Дикий О. В., Сидорчук В. В. Поняття OSINT та суміжні категорії // Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 9. С. 332–335. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-9/78>
10. Зернецька О. В. Глобальна комунікація: монографія. Київ: Наукова думка, 2017. 350 с.
11. Карпчук Н. П. Міжнародна інформація та суспільні комунікації : навч. посіб. для студ. закл. вищ. освіти / Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2018. 514 с.
12. Комунікативні тренди міжнародних відносин: монографія / Є. А. Макаренко та ін.; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ: Центр вільної преси, 2016. 613 с.
13. Корепанов Г. С. Бази даних міжурядових організацій як уніфіковане джерело статистичної інформації // Соціальна економіка. 2017. Том 54 № 2. С. 105–111. URL: <https://periodicals.karazin.ua/socoeconom/article/view/10897>

14. Прибутько П. С., Лук'янець І. Б. Інформаційні впливи: роль у суспільстві та сучасних військових конфліктах. Київ: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2007. 252 с.
15. Стратегічні комунікації в міжнародних відносинах. Монографія. Київ: Вадекс, 2019. 442 с.

9. ДОДАТКОВІ РЕСУРСИ

1. Методи роботи Bellingcat. URL: <https://uk.bellingcat.com/category/materialy-ta-metody/>
2. Посібник для роботи з відкритими даними. URL: <https://socialdata.org.ua/manual/>
3. Посібник з безпеки в Інтернет. URL: <http://surl.li/nebev>
4. Робота з вебархівом. URL: <https://web-promo.ua/ua/blog/veb-arhiv-cho-eto-i-kak-im-polzovatsya/>
5. Посібник з верифікації / За ред. К. Сільвермана; Європейський центр журналістики (ЕЖС). URL: https://verificationhandbook.com/downloads/verification.handbook_ua.pdf
6. Фактчек як тренд розслідувань: https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2017/06/АМО_Factchecking-jako-trend-v-investigativni-zurnalistiche-moznosti-a-perspektivy.pdf
7. Практичний посібник з медіаграмотності: URL: https://www.aup.com.ua/uploads/Posibnyk_z_mediagramotnosti_2019_ukr.pdf
8. Фактчек. Практичний посібник: URL: https://without-lie.ams3.digitaloceanspaces.com/home/dr343163/without-lie.info/www/2020/04/Posobyefaktchek-dlia-studentov.indd_.pdf
9. Information for All Programme (IFAP). URL: <https://en.unesco.org/programme/ifap>
10. International Programme for the Development of Communication. URL: <https://www.unesco.org/en/international-programme-development-communication>
11. Journalism is a public good: World trends in freedom of expression and media development; Global report 2021/2022. Paris: UNESCO, 2022. 160 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380618>
12. OPEN SOURCE INTELLIGENCE TOOLS AND RESOURCES HANDBOOK. URL: https://i-intelligence.eu/uploads/public-documents/OSINT_Handbook_June-2018_Final.pdf
13. OSINT інструменти від проєкту Molfar. URL: <https://molfar.com/useful-apps-registers>